

ALGEMEEN

M. Monteiro, P. Nissen, J. de Raat, ed., *Steun en toeverlaat. Historische aspecten van geestelijke begeleiding* (Metamorfofen. Studies in religieuze geschiedenis III; Hilversum: Verloren, 1999, 192 blz., f39,-, ISBN 90 6550 073 1).

Deze bundel is al weer de derde in de serie *Metamorfofen*. Deze reeks verschijnt onder de auspiciën van de stichting Echo en steunt op de studiedagen die de stichting jaarlijks over een thema uit de religieuze geschiedenis organiseert. Eerdere conferenties en bundels hadden betrekking op het kloosterideaal (1997) en op de missiegedachte (1998). Men ziet dat het stichtingsbestuur er de vaart in houdt. Het hier te bespreken deel is gewijd aan 'geestelijke begeleiding' en betreft meer in het bijzonder de wereld van de Nederlandse katholieken in de twintigste eeuw. Nu is 'geestelijke begeleiding' op zich al een ruim en gecompliceerd begrip, maar omdat de redactie zowel historische bijdragen alsook op de actualiteit geënte uit verschillende wetenschapstradities afkomstige studies en een aantal autobiografische ervaringsverhalen heeft willen opnemen, is wel een buitengewoon gevarieerd boek ontstaan.

De bundel opent met vier artikelen uit de geschiedwetenschappelijke traditie. Vanwege de aard van het tijdschrift waarin deze recensie verschijnt worden ze hier apart vermeld. Peter Nissen oriënteert de lezer kort in het begrip 'geestelijke begeleiding' en biedt een fasenindeling van de praktijk ervan vanaf de tijd van het vroegste christendom tot heden, een indeling die hij naar eigen zeggen hoofdzakelijk aan de bestaande literatuur ontleent. Charles Caspers borduurt verder op de thematiek die hij eerder elders aan de orde stelde: het jaarlijks, algemeen huisbezoek aan de gezinnen door de parochiegeestelijke, zoals dat in de honderd jaar tussen ongeveer 1860 en 1960 in de steigers werd gezet. Meer ook niet, want om allerlei redenen kan de schrijver concluderen dat dit instrument van begeleiding en controle nooit het succes is geworden dat de hogere geestelijkheid zich ervan had voorgesteld. Aardig is het in deze bijdrage te lezen over de 'natuurlijke schaamte' die de lagere clerus soms overviel bij het ten uitvoer leggen van die bezoeken. Waar had men zich allemaal mee te bemoeien? Ook Marjet Derks schrijft over een onderwerp waarmee we haar al eerder in de weer hebben gezien: de 'Vrouwen van Nazareth' en de 'Graalbeweging in de jaren twintig en dertig', maar nu toegespitst op het thema van het boek. Haar interpretatie van de genoemde bewegingen als liggend op het snijpunt van katholieke traditie en moderniteit leidt als vanzelf tot een begrip van de geestelijke leidsman ervan, Jacques van Ginneken sj. Deze wordt door de schrijfster getypeerd als evenzeer vernieuwingsgezin en dynamisch als kinderlijk gehecht aan zijn katholieke geloof. Gian Ackermans, tenslotte, biedt een kennismaking-in-grote-lijn met een vaktijdschrift voor geestelijke begeleiding, *De kloosterling* genaamd. Een veertigtal jaren lang wilde het niet-priesterlijke kloosterlingen, broeders en zusters dus, van geestelijk voedsel voorzien.

Het zou overdreven zijn vast te stellen dat met deze bijdragen een afgerond of ook maar samenhangend beeld van de geestelijke begeleiding van katholieken in de twintigste eeuw zou zijn geleverd. Anderzijds bieden de betreffende artikelen daar zeker aanknopingspunten voor. Het aantrekkelijke van een bundel als deze dient bovendien eerder gezocht te worden in de omstandigheid dat vakhistorici het initiatiefertoe hebben genomen en vervolgens hun bijdragen deel laten uitmaken van een omvangrijker en afwisselender geheel aan beschouwingen. Zo treft men in dit boek vier verhalen in de ik-vorm aan, door de redactie op basis van interviews samengesteld, waarin een leek, een zuster en twee paters hun langdurige praktijkervaringen met heel verschillende vormen van geestelijke begeleiding uit de doeken doen. Ze vormen het niet oninteressantste deel van de tekst, vooral ook omdat hun levens zich over de woelige jaren

zestig tot tachtig uitstrekten. Twee andere begeleiders schrijven op een meer objectiverende manier over modellen van geestelijke begeleiding die hun lief zijn: J. Bluysen over het salesiaanse 'humanisme dévot' en de jezuïet J. van Deenen over de ignatiaanse traditie. Opvallend is dat beiden in die twee vormen van spiritualiteit goede mogelijkheden voor de toekomst zien. Het boek wordt besloten met twee bijdragen uit respectievelijk de theologie en de sociologie. De ene ontwikkelt met behulp van almaar ingewikkelder schema's een theoretisch model van geestelijke begeleiding; de andere verdedigt de stelling dat in de *New Age* zoals die thans bestaat, de psychotherapeutische tendens de religieuze op de achtergrond dringt.

Iemand heeft ooit voorgesteld de tien geboden met een elfde uit te breiden: Gij zult niet bundelen. Steeds minder onderzoekers trekken zich daar echter iets van aan, en dat zal ook wel zijn reden hebben. Hoe uitgebreider bovendien het gezichtsveld van congresorganisatoren en bundelredacteurs wordt, onder meer als gevolg van de ook in dit boek gepraktiseerde multidisciplinariteit, hoe wijder ook de variatie aan geleverde teksten. De wenselijkheid van een redactionele greep op het geheel wordt op die manier steeds sterker, maar de vraag wie nog tot iets dergelijks in staat is navenant nijpender. Dat ook in deze bundel een afrondende beschouwing ontbreekt zij de redactie tegen deze achtergrond vergeven, al wordt ze door de lezer node gemist.

P. Luykx

W. Prévenir, e. a., *'Proeve 't al, 't is prysselyck'. Verbruik in Europese steden (13de-18de eeuw). Liber amicorum Raymond van Uytven* (Themanummer van *Bijdragen tot de geschiedenis*, LXXXI (1998) afl. i-iii; Antwerpen: Departement geschiedenis, UFSIA, 1998, 383 blz.).

De samenstellers van dit *liber amicorum* hebben het uitstekende idee gehad de auteurs een centraal thema voor te stellen. Dat dit consumptiegeschiedenis van de twaalfde tot de achttiende eeuw betreft, wekt weinig verwondering. R. van Uytven was op dit terrein een pionier in België, wat blijkt uit de inleiding van W. Prevenir (een getuigenis die evenveel zegt over de gevierde als over de auteur) en uit de bibliografie van G. Marnet.

De 23 artikelen zijn in vier groepen te verdelen: verbruik van drank en voeding (11 bijdragen), verbruik door de elite (5), verbruik van textielwaren (2) en varia (5). De bijdragen uit de groep 'varia' hebben een losse band met verbruiksgeschiedenis: de verbruiksbelasting en de gemeentelijke fiscaliteit komen aan bod (D. Morsa over Hoei in de achttiende eeuw, J.-P. Sosson over Hoeke en Mude in de vijftiende eeuw), naast veertiende-eeuwse morele overwegingen bij graanspeculatie (D. E. H. de Boer), het monopolie van de Brusselse beenhouwers in de late achttiende eeuw (C. Bruneel), en Keulse handelaars in het Zwin van de twaalfde eeuw (A. Verhulst). Een losse band met het centrale thema is er eveneens in de groep 'textiel', waar vooral wordt gepeild naar de productie en de prijs van wol (J. Munro over de veertiende, vijftiende en zestiende eeuw, H. van der Wee met een lange-termijn visie tot de industriële revolutie). In de groep 'elite' staat de verbruiksgeschiedenis heel wat meer op het voorplan, met bijdragen over boekenverkoop en -aankoop (W. Blockmans over de hertogen van Bourgondië in de vijftiende eeuw, P. Delsaerd over de achttiende-eeuwse Leuvense boekverkooper Georgius Lipsius), en over de uitgaven en schulden van rijke gezinnen (M. Boone over de vijftiende-eeuwse Gentenaar Simon Borluut, N. Fryde over de noodzaak rekeningen te noteren in de dertiende eeuw, P. Janssens over de adel in de Zuidelijke Nederlanden in de zeventiende en de achttiende eeuw).